

«Ақмола облысы білім басқармасының Атбасар ауданы бойынша білім бөлімі
Атбасар қаласының №8 жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық
мемлекеттік мекемесі

«Бекітемін»
Мектеп директоры

Р. С. Мағұлова
«31» тамыз 2021 ж.

«Келісемін»
Тәрбие ісі жөніндегі
директор орынбасары

А. Исакова
«31» тамыз 2021 ж.

«Тоғызқұмалақ» үйірмесінің күнтізбелік жоспары

Үйірме мұғалімі: Қ.Ауезов

2021-2022 оқу жылы

Түсінік хат

«Тоғызқұмалақ» үйірмесіне арналған бағдарламасы

Авторлар: Шотаев М., Қаз. Рес.-ның «тоғызқұмалақ» федерация президенті Байменов Ә.,
Қаз.Рес.-ның «тоғызқұмалақ» Әлем чемпионы Айдос Санжар, Шәріпов С.

Тарихына шолу: Тоғызқұмалақ – қазақта кең тараған, өте қызықты, ойлы ойын. Қаратау қазбаларының арасынан табылған тас «қазан» осы тоғызқұмалақты еске салады. Бұл ойын Қазақстанда, Монғолияда, Қарақалпақстанда, Өзбекстан қазақтарның арасында, алыс шетел Қазақстанның арасында қатты дамыған.

Бұл бас шынықтыратын ойынды біздің ұлттық «Тоғызқұмалақ» десе болғандай. 162 таспен ойналатын осы бір ойлы ойынның жоғалып кетпеуіне кезінде академик-жазушы Мұхтар Әуезов, халық артисі Қалибек Қуанышбаев, техника ғылымының кандидаты М. Ибраев пен шахматшы Е.Браундардың сіңірген еңбектері өте зор.

Тоғызқұмалақтан алғашқы республикалық жарыс 1948 жылы өткізіліп, жарысқа халық ойынының шеберлері Абайдың немересі Ысқаков (Семей), Андамас Жөкеев (Қарағанды), Оспан Қаржауов (Семей), Шорман Өтегенов (Жамбыл) сияқты тоғызқұмалақшылар қатысты.

Республиканың тұңғыш чемпионы Ш.Өтегенов болды. 1948-1960 жылдар аралығында Қазақстан аймағында көптеген біріншіліктер өтті. Осы кезеңдерде қатарынан алты жыл бойы Жамбыл облысының өкілі Рахымбай Ахмамбетов бірінші орынды жеңіп алып отырды. Кейін көп жылдар бойы бірінші орынды В. Поляков пен Қасымов алма кезек жеңіп алып отырды.

Халқымыздың кемеңгер акыны Абай кезінде тоғызқұмалақтың аса шебер ойыншысы болған.

Негізге алынады: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министірлігі

Мақсаты:

1. Тоғызқұмалақ ойынын туралы жалпы түсінік беру және ойнау ережелерін үйрету.
2. Оқушыларға халқымыздың ұлттық спорт ойынын үйрете отырып дүние танымын кеңейту, ой-өрісін дамытуға ықпал ету.
3. Белсенділігі мен қызығушылығын арттыру, ежелден келе жатқан 4000 жылдық тарихы бар ұлттық ойынды қастерлеуге және жалғастыруға тәрбиелеу.

Міндеті:

- Жаңа материалды меңгерту.
- Құрал жабдықтар интерактивті тақта жабдықтары, тоғызқұмалақ тақталары, сызбалары.
- Арнайы тақтада екі адам арасында ойналады;
- Жүріс ойыншылар тарапынан кезектесіп жүріледі;
- Жүрістің кімнің жасайтынын жеребемен немесе қарсыластардың келісімен анықталады;
- Тоғызқұмалақ ойынында құмалақтан басқа ойында бір рет қарсыластың отауын ұтып алуға да болады.
- Ойын аяқталуға жақындаған сайын әр ойыншының отауларындағы құмалақ таусыла бастайды, яғни ойын соңында қарсыластардың бірінің отауларында жүріс жасай алмайтын жағдай да кездеседі.

Зияткерлік ұлттық ойын «Тоғызқұмалақ» үйірмесінің
2021-2022 оқу жылының жылдық жоспары- 34 сағат

I – тоқсан – 8 сағат

1. Ойын тарихы, ережесі және мақсаты - 2 сағат
2. Ойын ерекшеліктері– 3 сағат
3. Ойынды жазып ойнау тәртібі – 3 сағат

II – тоқсан – 8 сағат

4. Жүрістердің дәлдігін есептеу жолдары– 5 сағат
5. Жүрістердің санын есептеу жолдары- 3 сағат

III – тоқсан – 10 сағат

1. Тактикалық тәсілдер:
  - а) комбинация құру тәсілдері – 2 сағат
  - б) байлау қою тәсілдері - 2 сағат
  - в) айырбасқа шақыру - 2 сағат
  - г) тұздық алу тәсілдері - 2 сағат
  - д) отауларға шабуыл жасау - 2 сағат

IV – тоқсан – 8 сағат

1. Ойын бастамалары – 2 сағат
2. Ойын ортасы - 2 сағат
3. Ойын аяғы - 2 сағат
4. Этюдтер шешу - 2 сағат
5. Топ аралық жарыс өткізу - 4 сағат

«Тоғызқұмалақ» үйірмесінің 2021-2022 оқу жылына арналған жұмыс

жоспары

Сабақтың тақырыптары	Сағат саны	Мерзімі	Ескертулер
Тоғызқұмалақ ойынының қағидасы, заңдылықтары, сөздігі.	1	3.09	
Тоғызқұмалақ ойынының ережелері, ойынның сипаты, мақсаты.	1	10.09	
«Тұздық» жариялау	1	17.09	
«Атсырау» жағдайы	1	24.09	
Жазып ойнау тәртібі	1	1.10	
Ойын сабағы	1	8.10	
7 Құмалақтарды өрістете білу	1	15.10	
3 Тактикалық тәсілдер. Комбинация құру.	1	22.10	
9 Жүрістердің санын есептеу жолдары.	1	29.10	
10 Жүрістердің дәлдігін есептеу жолдары.	1	12.11	
11 Эюдтерді шешу	1	19.11	
12 Ойын ортасы. Ойынның соңы	1	26.11	
13 Қандықақпан бастамасы.	1	3.12	
14 Арт отауынан жүріп қорғану жүйесі.	1	10.12	
15 Отауларға шабуыл жасау.	1	17.12	
16 Комбинация жасау.	1	24.12	
17 Бел бастамасы. Беласар бастамасы.	1	14.01	
18 Тектұрмас бастамасы. Көкмойын бастамасы.	1	21.01	
19 Мандай және арт бастамасы	1	28.01	
20 Қандықақпан бастамасы	1	4.02	
21 Тоғызқұмалақ әліппесі	1	11.02	
22 Жазу тәртібі	1	18.02	
23 Тоғызқұмалақ отауларының аттары	1	25.02	
24 Тұздық бағалау көрсеткіштері	1	5.03	
25 Ойын бастамалары	1	12.03	
26 Ойын ортасы	1	19.03	
27 Ойын соңы	1	2.04	
28 Тоғызқұмалақ эюдтері	1	9.04	
29 Қурал жабдықтар	1	16.04	
30 Ойынды жазу тәртібі	1	23.04	
31 Тұздық алу ережесі	1	30.04	
32 Атас отаулардан тұздықтың алынбауы	1	7.05	
33 Тұздықтың ойында бір рет алынуы	1	14.05	
34 Атсырау ұшыраған ойыншының қарсыласы қосымша қандай жүріс жасайды	1	21.05	

Үйірме жетекшісі: Қ.Ауезов

«Тоғызқұмалақ» үйірмесіне қатысатын оқушылардың тізімі

№	Оқушының аты-жөні	Сынып
1	Сағандияр А.	9е
2	Қуат А.	8е
3	Берікбай Б.	9д
4	Радралин Ш.	9д
5	Аманжол Т.	10д
6	Ермұхамед Н.	10д
7	Мұхамеджанов М.	10а
8	Қобиева Д.	10д
9	Ғашев А.	10д
10	Қарас. Д.	9е
11		
12		
13		
14		
15		